

Quo vadis Hrvatska: jesmo li ranjiviji zbog bankocentrične ekonomije?

Pretraži ...

QUO VADIS HRVATSKA

Piše: Gordana Gelenčer, novinarka-urednica i voditeljica ciklusa tekstova i emisija o ekonomskom razvoju Hrvatske, Quo Vadis Hrvatska

Hrvatska je u mnogočemu kopija europske ekonomske prakse, a iznimka nije niti gotovo potpuna oslonjenost na banke. Tzv. bankocentrična ekonomija još se više ranjivom pokazuje u krizama poput ove koju upravo živimo. Jer, krediti postaju početak i kraj svakog oporavka, stoga se brojke o kreditiranju prate s posebnom pozornošću. Evo što kažu 'friški' podaci HNB-a iz novoga Komentara monetarnih kretanja za kolovoz ove godine:

Ukupni plasmani monetarnih institucija domaćim sektorima (osim središnje države) u kolovozu su se smanjili za 500 milijuna kuna. U ukupnim plasmanima rast ukupnih kredita u kolovozu u odnosu na osmi mjesec prošle godine usporio se pak na 3,9 posto, s 4,4 posto godišnjeg rasta u srpnju, podaci su. Transakcije prikazuju promjene iz kojih su isključeni učinci promjene tečaja, cjenovnih prilagodbi vrijednosnih papira, reklasifikacija te otpisa kredita, što uključuje i prodaje kredita u visini ispravka njihove vrijednosti. U kolovozu su se u odnosu na srpanj najviše smanjili krediti trgovini i prerađivačkoj industriji, što je ujedno usporilo rast kredita poduzećima na godišnjoj razini s 5,5 posto u srpnju na 4,7 posto u kolovozu, kao i rast ukupnih kredita.

Ukupni krediti, nominalno, u kolovozu su iznosili 228,3 milijuna kuna, s time da su krediti kućanstvima dosegili 135,2 milijuna kuna, a poduzećima 84,8 milijuna kuna. Kada je riječ o stanovništvu, godišnji rast kredita tome se sektoru blago usporio, s 3,9 posto u srpnju na 3,8 posto u kolovozu, čemu je pridonijelo usporavanje rasta gotovinskih nenamjenskih kredita (s 2,8 posto na 2,0 posto), dok se rast stambenih kredita nastavio ubrzavati (s 8,0 posto na 8,3 posto) pod utjecajem zaduživanja u svrhu obnove

stambenih jedinica oštećenih u potresu. Pri tome se mjesečni rast stambenih kredita (kolovoz u odnosu na srpanj) usporio na 0,4 posto, dok su gotovinski nenamjenski krediti zabilježili pad od 0,2 posto.

Banke, vidljivo je, usporavaju kreditni tempo, jer se boje kolapsa dužnika koje sada iznad vode drže vladine potpore za radna mjesta. Kada se učinci državne pomoći ispušu, procjena je da će blokiranih biti stotinu tisuća više – 400 tisuća. Ako tome dodamo i grube, ali optimistične procjene da će kriza pojesti oko 20 posto poduzeća, jasno je zašto su banke na oprezu i pod ručnom.

Doduše, kumulativni podaci pokazuju dobro kretanje na bankarskome tržištu. **Guverner Boris Vujčić** iznio je nekoliko brojki koje su pomogle da se udarac krize ublaži: HNB je ukupno tržištu otpustio 29 milijarda kuna likvidnosti, najviše kroz otkup državnih vrijednosnih papira. Zahvaljujući takvoj reakciji višak je likvidnosti skočio na rekordnih gotovo 15 posto udjela u BDP-u. To je poduprlo nastavak tendencije smanjenja troška financiranja. Kako je pokazao guverner, cijena dugoročnih kredita za poduzeća od 2011. do danas sa 6,2 posto smanjila se na 2,6 posto, a kratkoročnih s visokih 7 na 2,4 posto. Kod građana su se u tom razdoblju kamate smanjile s gotovo 12 na 6,9 posto za kratkoročne kredite, s 5,5 na 3 posto za stambene kredite te s 9,4 na 6 posto za sve ostale dugoročne kredite. Pad je očit, no unatoč tomu potražnja za kreditima jenjava. Vujčić kaže kako pad prati i jedna ne baš pozitivna pojava – zaoštavanje standarda uvjeta kreditiranja, prije svega poduzećima i građanima. Stoga ne čudi da ponajviše rastu krediti – državi. Doduše, rastu i krediti poduzećima, ali previše sporo da bi se moglo zaključiti o oporavku ulaganja. Dijelom je to stoga što se dio resursa banaka troši i na obradu zahtjeva za odgodom i restrukturiranjem kredita – od ukupno podnesenih zahtjeva, koji čine 8,2 posto ukupnih plasmana građanima, obrađeno je i odobreno 7 posto njih. Kod poduzeća je to mnogo više – od ukupnih zahtjeva, koji čine 34,9 ukupnih kredita poduzećima, obrađeno ih je i odobreno 30 posto. Očito je situacija kod poduzetnika višestruko lošija jer je trećina zatražila odgodu ili restrukturiranje dok je to zatražilo manje od desetine građana.

No, **ekonomski analitičar Velimir Šonje** na konferenciji guvernera regije problematizira nešto drugo. – Tempo kreditiranja poduzeća u cijeloj EU se na samom početku koronakrize ubrzao, a potom, u ljetnim mjesecima, usporio. Mnoge su države, među njima i Hrvatska, pokušale utjecati na ponudu kredita kako zbog krize ne bi došlo do kreditnog loma odnosno zastoja u najgorem trenutku. Koristile su se jamstvene sheme s vrlo različitim obilježjima u pogledu stupnja pokrića rizika, zatim individualne i portfeljne jamstvene sheme, sheme opće potpore kreditiranju kao i specifične sheme usmjerene ka pojedinim sektorima ili segmentima sektora poduzeća. Za sada je teško procijeniti koliko su jamstvene sheme bile uspješne u očuvanju kreditnog tempa, ali ima podataka koji pokazuju da je realni tempo kredita različit od zemlje do zemlje. Veza s očekivanim padom BDP-a nije toliko očita, pa je pitanje imaju li jamstvene sheme ključnu ulogu u poticanju kreditiranja poduzeća u ovoj fazi krize te što je potrebno učiniti da bi one bile djelotvornije u pogledu osiguranja kreditne potpore rastu poduzeća u fazi izlaska iz krize – poručio je Šonje.

Ekonomist, prof. Željko Garača očekivao je znatno goru situaciju, no tvrdi da još nije sve ogoljeno do kraja i pitanje je koliko će tvrtke na kraju stvarno biti pogođene. Stoga navija za još aktivniju ulogu HNB-a. – Slažem se da je promjena realne strukture ključna, ali je pitanje kako do toga doći. Podizanje kamatnjaka zagovaraju oni kojima je teško priznati da odavno nisu u pravu. Slažem se da tiskanje novca ne stvara vrijednost, ali ipak stvara likvidnost. Jednom rekoh da tiskanje novca treba gledati kao kemoterapiju, a dijagnoza razvoja bolesti gospodarstva nije dobra. Kao i kod ljudske bolesti, osim liječenja treba mijenjati i životne navike. Znamo koliko je to teško – zaključuje Garača.

Nema sumnje da će HNB morati i dalje biti aktivan, tim više što nitko pojma nema koliko će biti 'zaraženih' poduzeća i otpuštenih zaposlenika. Možda HNB i ne bi bio toliko aktivan da nije dobio zeleno svjetlo ECB-a koji i sam zagovara otpuštanje što više likvidnosti. Jedina je razlika što, za razliku od EU, transmisijski mehanizam prelijevanja viška likvidnosti iz HNB-a preko banaka do krajnjih korisnika ne funkcionira u mjeri koja bi jamčila brži oporavak.

Projekt *Quo vadis Hrvatska* financijski podržava Agencija za elektroničke medije.

Quo vadis Hrvatska: jesmo li ranjiviji zbog bankocentrične ekonomije? #3

Objavljeno 12. listopada 2020. Sva prava pridržana ©poslovnifm